

VAI TRÒ VÀ HIỆU QUẢ HOẠT ĐỘNG CỦA CÁC TỔ CHỨC PHI CHÍNH PHỦ QUỐC TẾ Ở VIỆT NAM

VŨ VĂN HÀ*

Trong những thập niên đầu thế kỷ XXI, thế giới đã chứng kiến sự phát triển nhanh chóng của các tổ chức phi chính phủ quốc tế (INGOs - International Non-Governmental Organizations) ở các nước phát triển và đang phát triển. Xu hướng tăng nhanh INGOs đã khẳng định được vai trò và ảnh hưởng của INGOs đối với nền kinh tế và chính trị thế giới. Sự gia tăng hoạt động của INGOs cũng đã góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội và xóa đói, giảm nghèo ở Việt Nam.

Vai trò của các tổ chức phi chính phủ quốc tế ở Việt Nam

Các tổ chức phi chính phủ quốc tế được hiểu là các tổ chức xã hội hợp pháp, tự nguyện hành động xuyên quốc gia vì những lợi ích công, không vì mục đích lợi nhuận, phi đảng phái chính trị và phi bạo lực. Ở Việt Nam, INGOs được triển khai và hoạt động tại 63 tỉnh, thành trên cả nước, tập trung chủ yếu ở những vùng nghèo, vùng sâu, vùng xa. Các hoạt động của INGOs ngày càng tập trung hơn vào các lĩnh vực phù hợp với các ưu tiên và định hướng phát triển kinh tế - xã hội của Việt Nam, như xóa đói, giảm nghèo và phát triển bền vững. Các tổ chức phi chính phủ quốc tế không chỉ viện trợ vật chất mà còn chuyển giao kinh nghiệm, công nghệ, góp phần nâng cao dân trí, chăm sóc y tế, phổ cập giáo dục...

Thực hiện đường lối đổi mới toàn diện đất nước (từ năm 1986), Việt Nam đã thu hút nhiều INGOs đến hoạt động. Để thúc đẩy và tạo điều kiện hỗ trợ cho hoạt động của

INGOs, Ủy ban Điều phối viện trợ nhân dân (PACCOM) với tư cách là cơ quan có chức năng chuyên môn đặc biệt đã được thành lập vào năm 1989. Cùng với sự ra đời của PACCOM, số lượng INGOs hoạt động ở Việt Nam tăng mạnh. Trong giai đoạn 1990 - 2000 có gần 50% số INGOs đến Việt Nam. Điều này chứng tỏ thành công của chính sách đối ngoại của Việt Nam cũng như hoạt động của PACCOM trong việc kêu gọi viện trợ để phát triển kinh tế - xã hội và xóa đói, giảm nghèo. Để đạt được kết quả giảm nghèo từ 58% (năm 1990) xuống còn 4,45% (năm 2015) có sự đóng góp tích cực của nguồn lực quốc tế, trong đó có INGOs.

Theo thống kê của VUFO NGO⁽¹⁾, khoảng 40% số INGOs đang hoạt động tại Việt Nam đến từ Mỹ và Ca-na-đa, hơn 40%

* PGS, TS, Phó Tổng Biên tập Tạp chí Cộng sản

(1) VUFO-NGO được thành lập năm 1993 nhằm mục đích tạo điều kiện và góp phần vào việc chia sẻ thông tin, nguồn lực và kinh nghiệm giữa các INGOs

đến từ châu Âu, gần 8% đến từ Ô-xtrây-li-a và Niu Di-lân, trên 6% đến từ châu Á và 6% còn lại là từ các tổ chức đa quốc gia hoặc INGOs đến từ các khu vực khác trên thế giới.

Viện trợ của INGOs thường rất đa dạng và không ổn định. Phương thức hoạt động cơ bản là trực tiếp làm dự án và trực tiếp quan hệ với địa phương, cơ sở. Từ năm 1990, đa số INGOs hoạt động tại Việt Nam tiến hành các dự án theo hướng phát triển bền vững, chiếm trên 80% giá trị viện trợ.

Trong giai đoạn 2003 - 2013, số lượng INGOs có quan hệ với Việt Nam tăng từ 500 lên 990 với hơn 28.000 dự án được triển khai trên tổng giá trị giải ngân đạt gần 2,4 tỷ USD⁽²⁾.

Các tổ chức phi chính phủ quốc tế có vai trò không kém phần quan trọng trong phát triển kinh tế - xã hội ở Việt Nam, thể hiện ở những nét lớn sau:

Thứ nhất, hỗ trợ tài chính. Khoảng 76,1% số INGOs giữ vai trò hỗ trợ tài chính; hơn 58,2% có vai trò hỗ trợ kỹ thuật và gần 52,2% giữ vai trò hỗ trợ phương pháp. Theo INGOs, song song với hỗ trợ tài chính, các hỗ trợ về kỹ thuật và hỗ trợ phương pháp sẽ bảo đảm dự án có chất lượng. Bên cạnh đó, tương ứng cũng có tới 41,8% và 44,8% số INGOs đóng vai trò là người triển khai hoặc đồng triển khai dự án với đối tác địa phương. Phương pháp triển khai dự án và kiến thức kỹ thuật là đóng góp quan trọng nhất của INGOs.

Thứ hai, hỗ trợ giải quyết các vấn đề ở cộng đồng. INGOs là kênh hỗ trợ người nghèo - nhóm đối tượng dễ bị tổn thương. Ở một số tỉnh, thành, như Thanh Hóa và Yên Bái, INGOs thể hiện vai trò cứu trợ nhân đạo, cung cấp tín dụng, phát giống mới hoặc xây dựng kết cấu hạ tầng nông thôn. Đây là

những hoạt động quan trọng nhất cũng như được đầu tư nhiều nhất của hầu hết INGOs hoạt động ở Việt Nam.

Thứ ba, chia sẻ kinh nghiệm. Ngoài vai trò đóng góp trực tiếp vào thay đổi cuộc sống của người dân, INGOs còn chia sẻ kinh nghiệm, phương pháp cũng như cách thức xây dựng chương trình quốc gia, chính sách và khung pháp lý cho những vấn đề liên quan. Nhiều INGOs như Liên minh quốc tế Oxfam đóng góp trực tiếp cho việc xây dựng Chương trình 135 của Ủy ban Dân tộc và chính sách trợ cấp xã hội của Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội; tổ chức PATH⁽³⁾ tham gia xây dựng Luật Phòng, chống HIV, tổ chức CARE⁽⁴⁾ tham gia xây dựng chiến lược phòng, chống thiên tai và biến đổi khí hậu quốc gia. Hoạt động đóng góp được thực hiện qua nhiều kênh, như các dự án hỗ trợ trực tiếp cho cơ quan hoạch định chính sách, đối tác địa phương, diễn đàn quốc gia hoặc thông qua các nhà tài trợ song phương và đa phương.

Thứ tư, thực hiện ngoại giao nhân dân. Các tổ chức phi chính phủ quốc tế đóng vai trò cầu nối thông tin giữa Việt Nam và các nước trên thế giới. Thực tế, có rất nhiều giao lưu giữa Việt Nam và các quốc gia thông qua nhân viên, người dân và các nhà tài trợ của INGOs qua hội thảo hoặc trao đổi kinh nghiệm. Các tổ chức phi chính

(2) Hội nghị quốc tế lần thứ 3 (tháng 11-2013) về hợp tác giữa Việt Nam và các tổ chức phi chính phủ nước ngoài của Ủy ban Công tác về các tổ chức phi chính phủ nước ngoài tại Hà Nội

(3) PATH (Program for Appropriate Technology in Health) là tổ chức phi chính phủ quốc tế hoạt động trong lĩnh vực y tế

(4) CARE (Cooperative for American Remittances to Europe) là tổ chức nhân đạo và hỗ trợ phát triển quốc tế

phù quốc tế là kênh thu hút thêm vốn và mở rộng quan hệ đối ngoại, từ đó nâng cao hình ảnh của Việt Nam trên thế giới.

Các tổ chức phi chính phủ quốc tế không chỉ triển khai dự án, chương trình tài trợ mà còn thành lập Nhóm công tác về dân tộc thiểu số (EMWG). Năm 2015, các thành viên chính của nhóm EMWG đã đóng góp nhân sự, thời gian và kinh phí cho các hoạt động của mình. Hoạt động của nhóm nhằm mục tiêu: *Một là*, xây dựng Chương trình đặc thù hỗ trợ phát triển kinh tế - xã hội vùng dân tộc thiểu số và miền núi giai đoạn 2016 - 2020; *Hai là*, xây dựng Chương trình mục tiêu quốc gia về giảm nghèo bền vững giai đoạn 2016 - 2020; *Ba là*, cam kết thúc đẩy hợp tác, chia sẻ và huy động nguồn lực để giảm nghèo bền vững cho cộng đồng các dân tộc thiểu số. Mục tiêu thứ ba là cam kết, đồng thời cũng là khuyến nghị của nhóm cho các hoạt động giảm nghèo ở Việt Nam giai đoạn 2016 - 2020 và thực hiện mục tiêu phát triển bền vững đến năm 2030.

Các lĩnh vực hoạt động của các tổ chức phi chính phủ quốc tế ở Việt Nam

Trước những năm 90 của thế kỷ XX, số INGOs ở Việt Nam chỉ chiếm khoảng 15,4% trong tổng số các tổ chức phi chính phủ (NGO), sau đó tăng lên 49,5% trong giai đoạn 1990 - 2000. Tuy nhiên, số lượng INGOs lại giảm xuống còn 35,2% từ năm 2000 đến nay.

Lĩnh vực hoạt động của INGOs được xác định dựa trên tôn chỉ mục tiêu của mỗi tổ chức.

INGOs hoạt động trong lĩnh vực kinh tế: Tổ chức Oxfam quốc tế hoạt động trong lĩnh vực xóa đói, giảm nghèo, giải quyết bất

bình đẳng xã hội. Năm 2013, có 72 INGOs đã cam kết dành 153 triệu USD cho các chương trình giảm nghèo ở Việt Nam⁽⁵⁾. Tổ chức Roots of Peace (ROP)⁽⁶⁾ hoạt động trong lĩnh vực phát triển nông thôn, trong đó hoạt động có ý nghĩa lớn là rà phá bom mìn và trồng cây công nghiệp trên đất đã được tháo dỡ bom mìn, vật liệu nổ. Quỹ Rô-sa Luych-xăm-bua (RLS)⁽⁷⁾ là một tổ chức có kinh nghiệm trong các lĩnh vực liên quan đến phát triển kinh tế - xã hội, tăng cường sự tham gia của cộng đồng, hỗ trợ nâng cao năng lực, tăng cường việc giao lưu văn hóa, chuyển giao công nghệ, trao đổi chuyên gia, giúp Việt Nam hoàn thiện mô hình phát triển xã hội, nghiên cứu các vấn đề phát triển toàn cầu và tích lũy thông tin, kinh nghiệm áp dụng phù hợp với Việt Nam. Năm 2014, RLS đã giải ngân được 847.254 USD trong tổng số 981.200 USD cam kết.

INGOs hoạt động trong lĩnh vực y tế: Quỹ sức khỏe và thu nhập (FHI) nhằm bảo vệ sức khỏe và chất lượng cuộc sống người dân. Năm 2009, có hơn 100 INGOs viện trợ cho lĩnh vực y tế ở Việt Nam thông qua khoảng 450 chương trình, dự án. Các dự án tài trợ của INGOs có thể thông qua Bộ Y tế, tài trợ trực tiếp cho địa phương qua các đầu mối viện trợ INGOs và các cơ quan y tế địa phương. Năm 2010, Bộ Y tế quản lý 122 dự án viện trợ từ INGOs với tổng kinh phí khoảng 2.076 tỷ đồng.

(5) Nguồn: "Vietnam Recognises INGOs Contributions", *YBN Vietnam Breaking News*, December 17, 2013

(6) Tổ chức ROP bắt đầu hoạt động ở Việt Nam năm 2010

(7) Quỹ RLS tại Việt Nam chính thức nhận Giấy phép thành lập từ Ban Điều phối viện trợ nhân dân (PACCOM) năm 2009

INGOs hoạt động trong lĩnh vực giáo dục:

Lĩnh vực giáo dục đã nhận được nguồn viện trợ từ rất nhiều INGOs như: Quỹ Ford, Tổ chức Đại học Pháp ngữ AUF, Tổ chức GAP, Tổ chức Đông Tây Hội ngộ, Quỹ Buffet, Tổ chức Atlantic Philanthropies, Tổ chức CRS, Tổ chức Save the Children, Quỹ Monsato, Tổ chức ICCO&Kerk in Actie, Quỹ Rockefeller, Tổ chức Action Aid, Tổ chức Oxfam Anh. Tổ chức quốc tế tình nguyện Ô-xtrây-li-a bắt đầu hoạt động tại Việt Nam từ năm 1985. Đây là một NGO của Ô-xtrây-li-a đã có nhiều đóng góp cho sự phát triển của Việt Nam trong các lĩnh vực giáo dục, kinh tế, y tế môi trường, xây dựng và hỗ trợ kỹ thuật tại các trường đại học, viện nghiên cứu, các bộ, ngành...

INGOs hoạt động trong lĩnh vực văn

hóa - xã hội: INGOs đang hoạt động trong lĩnh vực văn hóa xã hội ở Việt Nam gồm: Quỹ Ford (Ford Foundation), Viện KAS (Konrad Adenauer Stiftung), Viện FES (Friedrich Ebert Stiftung), Quỹ châu Á (Asia Foundation), Tổ chức Tầm nhìn thế giới (World Vision), Quỹ Bill & Melinda Gates. INGOs trên đây chủ yếu hoạt động trong các lĩnh vực về chính trị, văn hóa, giáo dục, thúc đẩy các cải cách về thể chế và đào tạo, phát triển con người, thúc đẩy tư nhân hóa.

INGOs hoạt động trong lĩnh vực tôn giáo

ở Việt Nam khá sớm. INGOs coi việc truyền đạo, cải giáo là chính và chuyển dần sang coi trọng cả việc đạo, việc đời, lấy việc đời để làm việc đạo. Khoảng 1/3 INGOs đang hoạt động ở Việt Nam là INGOs có liên quan đến tôn giáo, như: Tổ chức Hợp tác Quốc tế vì phát triển và đoàn kết (CIDSE); Tổ chức Cứu trợ Thiên chúa giáo (CRS); Tổ chức Nhà thờ phụng sự thế giới (CWS); Hỗ trợ của Bắc Âu cho Việt Nam (NAV); Viện trợ của Nhà thờ Na-uy (NCA), Dịch vụ cứu trợ Thiên chúa

giáo (Catholic Relief), Cơ quan Cứu trợ và phát triển Cơ đốc phục lâm (ADRA).

INGOs hoạt động trong lĩnh vực

môi trường: Tổ chức Hòa bình Xanh (Greenpeace), Quỹ quốc tế bảo vệ thiên nhiên (WWF)⁽⁸⁾ bảo vệ môi trường và tài nguyên thiên nhiên. Tổ chức Seed to Table (Từ hạt giống đến bàn ăn) hoạt động trong lĩnh vực phát triển nông nghiệp hữu cơ, giúp giảm ô nhiễm và bảo vệ môi trường.

INGOs hoạt động trong lĩnh vực quyền

con người: Liên đoàn Quốc tế nhân quyền (FIDH), Tổ chức ân xá quốc tế (Amnesty International), Freedom House (Ngôi nhà Tự do). Quỹ dân số thế giới (WPF) xác định lĩnh vực hoạt động là bảo vệ quyền và sức khỏe sinh sản và tình dục (SRH-Sexual Rights and Health); Quỹ Nhi đồng Liên hợp quốc (UNICEF)⁽⁹⁾ hoạt động bảo vệ quyền trẻ em.

INGOs hoạt động trong những lĩnh vực

khác. INGOs ở Việt Nam chuyên hoạt động trên các lĩnh vực nhân đạo, từ thiện, phát triển bền vững, khắc phục hậu quả thiên tai... gồm chủ yếu là những INGO được thành lập từ sau Chiến tranh thế giới thứ hai, như Oxfam, các tổ chức Cứu trợ trẻ em, CARE, Action Aid, Thầy thuốc không biên giới, các tổ chức đấu tranh cho quyền lợi phụ nữ...

Trong các lĩnh vực ưu tiên, INGOs tại Việt Nam tập trung hỗ trợ chủ yếu cho y tế và giáo dục là những lĩnh vực then chốt bảo đảm nền tảng cho phát triển bền vững. Do đó, giáo dục và y tế cũng là những lĩnh vực chiếm tỷ trọng lớn nhất trong giá trị viện trợ của các INGOs ở Việt Nam. Chiến lược quốc gia bảo vệ và nâng cao chăm sóc sức khỏe nhân dân giai đoạn 2010 - 2020, tầm nhìn

(8) WWF được thành lập ngày 11-9-1961 tại Thụy Sĩ

(9) UNICEF được thành lập ngày 11-12-1946

đến năm 2030 nhằm bảo đảm mọi người dân được hưởng các dịch vụ chăm sóc sức khỏe ban đầu, mở rộng tiếp cận và sử dụng các dịch vụ y tế có chất lượng. Người dân được sống trong cộng đồng an toàn, phát triển tốt về thể chất và tinh thần; giảm tỷ lệ mắc bệnh, nâng cao thể lực, tăng tuổi thọ và nâng cao chất lượng dân số. Việt Nam khuyến khích INGOs tiếp tục có những hợp tác, hỗ trợ trong lĩnh vực y tế, INGOs là một phần không thể thiếu của chiến lược ngành y tế Việt Nam, giúp làm cầu nối giữa chính sách và việc thực hiện nhằm tăng cường sức khỏe người dân.

Hội nghị về hợp tác y tế với các tổ chức INGOs hỗ trợ cho giai đoạn 2016 - 2020⁽¹⁰⁾ nhấn mạnh vai trò và sự đóng góp của các INGOs đối với chăm sóc sức khỏe của Việt Nam, hỗ trợ của INGOs đã góp phần tăng cường tài chính và kỹ thuật cho các địa phương nói riêng và ngành y tế nói chung, thực hiện các mục tiêu y tế quốc gia. Theo số liệu của PACCOM, số lượng các dự án của INGOs trong lĩnh vực y tế lên tới 400 dự án với tổng ngân sách cam kết 938 triệu USD (năm 2015)⁽¹¹⁾.

Trong lĩnh vực bảo vệ môi trường, dự án mới nhất của INGOs ở Việt Nam phải kể đến là "Dự án phát triển nông nghiệp hữu cơ, cải thiện sinh kế cho hộ nông dân có quy mô nhỏ thông qua việc chế biến các nông sản hữu cơ và giáo dục ý thức bảo vệ môi trường, cũng như phát triển địa phương gắn liền với việc gìn giữ môi trường" được khởi công từ tháng 1-2017 với số tiền viện trợ 89.678 USD do Tổ chức Seed to Table thực hiện. Phát triển nông nghiệp hữu cơ là yếu tố không thể thiếu cùng với sự phát triển của Việt Nam. Dự án phát triển nông nghiệp hữu cơ rất thiết thực, đem lại lợi nhuận cho những người làm nghề nông.

Chương trình quốc gia về xúc tiến vận động viện trợ phi chính phủ nước ngoài giai đoạn 2013 - 2017 đưa ra các hướng ưu tiên phát triển kinh tế - xã hội của Việt Nam, đó là tập trung giảm nghèo, tạo việc làm; cải thiện dịch vụ y tế, giáo dục, ngăn chặn dịch bệnh, giải quyết các vấn đề xã hội, bảo vệ môi trường, giảm nhẹ thiên tai, khắc phục hậu quả chiến tranh.

Đánh giá hiệu quả hoạt động của các tổ chức phi chính phủ quốc tế

Hoạt động của INGOs ở Việt Nam đã đạt được kết quả phát triển tích cực. Số lượng đã tăng gần gấp đôi với giá trị viện trợ tăng gấp 3 lần (trong giai đoạn 2006 - 2016) và nhiều mô hình hợp tác hiệu quả. Trong quá trình hoạt động, INGOs thường xuyên phối hợp với các cơ quan liên quan của Việt Nam để xây dựng các dự án phù hợp, giúp đỡ những khu vực, cộng đồng dân cư gặp nhiều khó khăn. Việt Nam đã hoàn thành trước thời hạn Mục tiêu phát triển Thiên niên kỷ của Liên hợp quốc về xóa đói, giảm nghèo có phần đóng góp rất lớn của INGOs.

Ở Việt Nam, các dự án INGOs đã tham gia giải quyết nhiều vấn đề xã hội, như vệ sinh môi trường, biến đổi khí hậu, an toàn thực phẩm, chăm sóc sức khỏe, chương trình khuyến nông, nuôi trồng thủy sản. Tuy giá trị viện trợ của INGOs cho giáo dục và đào tạo còn khá khiêm tốn nhưng đã mang lại hiệu quả thiết thực, phù hợp với mục tiêu và ưu tiên phát triển của ngành giáo dục. Nguồn

(10) Hội nghị được khai mạc tại Hà Nội vào ngày 28-6-2010

(11) Nguồn: INGOs "Support for health sector discussed in Hanoi", VBN - Vietnam Breaking News, August 12, 2016

vốn INGOs được sử dụng khá hiệu quả, bảo đảm đúng mục đích, tiến độ của dự án. Các dự án INGOs đã trực tiếp và gián tiếp nâng cao khả năng tiếp cận giáo dục và tri thức của nhiều đối tượng trong xã hội.

Viện trợ của các INGOs được đánh giá là đã góp phần thiết thực cho công cuộc xóa đói, giảm nghèo, phát triển bền vững, phù hợp với các ưu tiên, định hướng phát triển kinh tế - xã hội của Việt Nam. Hoạt động của INGOs mang lại nhiều lợi ích và thay đổi tích cực trong đời sống của Việt Nam. INGOs đã giới thiệu nhiều cách làm mới thúc đẩy sự tham gia của người dân cũng như trách nhiệm của Nhà nước. Sự tham gia của INGOs vào sự phát triển của Việt Nam đã tạo ra cái nhìn đa chiều hơn, toàn diện hơn về các vấn đề kinh tế, xã hội cũng như mô hình phát triển. INGOs góp phần làm cho xã hội Việt Nam cởi mở hơn và hòa nhập tốt hơn vào cộng đồng quốc tế. Việt Nam đánh giá cao sự giúp đỡ của INGOs. Mức độ tham gia của INGOs vào công cuộc xóa đói, giảm nghèo, phát triển kinh tế - xã hội của Việt Nam ngày càng vững mạnh, thể hiện ở số lượng INGOs hoạt động tại Việt Nam ngày càng tăng, lĩnh vực và địa bàn hoạt động ngày càng rộng, mức viện trợ ngày càng lớn, quan hệ giữa Chính phủ Việt Nam và INGOs đã nâng lên thành quan hệ đối tác.

Mặc dù có nhiều tác động tích cực, song hoạt động của các INGOs cũng có một số hạn chế cụ thể cần được khắc phục.

Thứ nhất, một số dự án của INGOs được triển khai chậm. Việt Nam có mối quan hệ với khoảng 1.000 INGOs đến từ châu Âu, Bắc Mỹ và khu vực châu Á - Thái Bình Dương, trong đó 500 tổ chức có cam kết dài hạn hỗ trợ sự phát triển của Việt Nam. Mặc

dù kinh tế thế giới bị suy thoái (năm 2008), nhưng INGOs vẫn hỗ trợ cho Việt Nam hơn 260 triệu USD, tăng 10 lần so với mức 20 triệu USD trong giai đoạn 1986 - 1990⁽¹²⁾. Tuy nhiên, do quy chế hoạt động của INGOs chưa chặt chẽ, INGOs vẫn bị lệ thuộc vào bên trợ cấp kinh phí nên có không ít trường hợp INGOs bị chi phối bởi nhà tài trợ. Trong khi các nhà tài trợ đều muốn lồng ghép ý chí và lợi ích của mình vào hoạt động của INGOs khiến hoạt động của INGOs thường bị chậm trễ.

Thứ hai, hoạt động của INGOs đôi khi tạo ra sự mất cân đối giữa các vùng, lĩnh vực. Những vùng thuận lợi về địa lý, giao thông thường nhận được nhiều viện trợ, như đồng bằng sông Hồng (nhận hơn 28,2 triệu USD năm 2010), Bắc Trung Bộ (trên 19,7 triệu USD), vùng miền núi phía Bắc (18,1 triệu USD), trong khi đó những vùng còn nhiều khó khăn lại là những khu vực ít nhận được viện trợ hoặc chỉ nhận ở mức khiêm tốn, như Tây Nam Bộ (6 triệu USD), Tây Nguyên (3,7 triệu USD). Mức chênh lệch viện trợ lớn này đã tạo thêm sự mất cân đối giữa các vùng, miền về kinh tế, xã hội. Khoảng cách giữa khu vực đồng bằng và miền núi, vùng sâu, vùng xa ngày càng khó thu hẹp.

Thứ ba, bên cạnh việc nhiều INGOs ủng hộ Việt Nam trong các vấn đề dân chủ, nhân quyền, lên tiếng bảo vệ quyền lợi chính đáng của Việt Nam trong vấn đề thương mại công bằng với Liên minh châu Âu và Mỹ; nâng cao năng lực cạnh tranh cho các doanh nghiệp, các nhà sản xuất, một số INGOs hoạt động chưa đúng mục đích, can thiệp không lành mạnh vào lĩnh vực chính trị, tôn giáo, nhân quyền. □

(12) Theo số liệu của PACCOCOM, năm 2015